

LILLEHAMMER
KOMMUNE

**Administrative retningslinjer for utslipp
av avløpsvann i spredt bebyggelse**

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	3
2	Administrative bestemmelser	3
2.1	Virkeområde	3
2.2	Kvalifikasjonskrav for ansvarshavende for grunnundersøkelser, prosjektering, bygging og kontroll av avløpsanlegg.....	3
2.3	Anlegg det må søkes utslippstillatelse for	3
2.4	Slamtømming	4
2.5	Utslipp av avløpsvann fra bolighus.....	4
2.6	Utslipp fra næringsvirksomhet/institusjon.....	4
2.7	Utslipp av avløpsvann fra fritidshus	4
3	Saksbehandlingsrutiner og søknadsprosessen	4
3.1	Behandling av søknad om utslippstillatelse	4
3.2	Grunner for avslag på søknad om utslippstillatelse	5
3.3	Søknad om ferdigattest	5
3.4	Tilsyn/kontroll.....	5
4	Retningslinjer på utforming og drift av separate avløpsanlegg	6
4.1	Rense- og utslippsmetoder.....	6
5	Pålegg om utbedring/fornyelse/påkobling av avløpsanlegget.....	9
5.1	Utsettelse av vedtak om pålegg	9
5.2	Klage på vedtak om pålegg.....	9
6	Kilder.....	9

1 Innledning

Retningslinjene er ment som et hjelpemiddel for anleggseier, kommunale saksbehandlere, nøytrale fagkyndige og prosjekterende og utførende for å få oversikt over de ulike godkjente renseløsningene i Lillehammer kommune, samt kunnskap om søknadsprosessen og utbygging av anlegg. I første del av dette dokumentet er det gitt generelle retningslinjer om etablering/rehabilitering av avløpsanlegg.

Å etablere et renselanlegg er en stor investering og det er derfor viktig at det finnes frem til den best egnede godkjente renseløsningen. Kommunen bidrar med generelle råd og veiledning. Når det kommer til valg av løsning så er det en avgjørelse som anleggseier må ta i samråd med ansvarlig foretak. Ansvarlig foretak er et rørleggerfirma, maskinentreprenør, rådgivende ingeniør etc.

Det vises ellers til www.avlop.no hvor det er samlet mye nyttig stoff om mindre avløpsanlegg.

Hjemmelsgrunnlag for retningslinjene er: plan- og bygningsloven, forurensningsloven, forurensningsforskriften, forskrift om miljørettet helsevern, drikkevannsforskriften, sanitærreglementet og VA-norm.

2 Administrative bestemmelser

2.1 Virkeområde

Retningslinjene gjelder for spredte avløpsløsninger for bolighus og fritidsboliger med og uten innlagt vann i Lillehammer kommune.

2.2 Kvalifikasjonskrav for ansvarshavende for grunnundersøkelser, prosjektering, bygging og kontroll av avløpsanlegg

Dokumentasjon av infiltrasjon som renseløsning skal utføres av nøytral fagkyndig, altså en fagkyndig som har et uavhengig foretak eller er en aktør med hydrogeologisk og avløpsteknisk fagkompetanse.

Krav til ansvarshavende vil kunne være todelt:

- Ansvarshavende for undersøkelse, utførelse og kontroll av avløpsanlegg inntil 50 PE
- Ansvarshavende for anlegg mellom 50 PE og 1000 PE

Kravet til kvalifikasjoner vil gjelde både for:

- De som utfører resipientundersøkelser og som utformer og dimensjonerer et avløpsrensanlegg i en søknad
- De som utfører og fører kontroll med avløpsanlegg med tilhørende ledningsnett, samt driftspersonell for denne type anlegg

Det er opp til kommunen å vurdere om et foretak kan betegnes som nøytral fagkyndig ut fra kjennskap eller dokumentasjon av kompetanse og vurdering av nøytralitet (NIBIO, spørsmål og svar).

2.3 Anlegg det må søkes utslippstillatelse for

Det skal søkes utslippstillatelse for følgende anlegg:

- Alle nye avløpsanlegg som ønsker avløp til tett tank og eller utslipp av avløpsvann til grunn
- Eksisterende avløpsanlegg som får en vesentlig utvidelse som montering av toalett og dusj etc
- Eksisterende avløpsanlegg som ikke er funksjonsdyktig, eller anlegg som har passert estimert levetid på 20 år (NIBIO, Infiltrasjonsanlegg).

Kravene i disse retningslinjene gjelder for alle avløpsanlegg opp til 1000 PE i Lillehammer kommune som tilfører avløpsvann til grunn eller vassdrag fra boliger, institusjoner eller hytter, samt for alle typer næringsvirksomhet.

2.4 Slamtømming

Det er et krav uten unntak om helårsveg for tunge kjøretøyer helt fram til slamavskiller/tette tanker for eiendommer det søkes utslippstillatelse for. Det skal være maksimalt 20 m fra bil til tank og største løftehøyde fra bil til bunn tank skal være 6 m.

2.5 Utslipp av avløpsvann fra bolighus

Med begrepet bolighus skal det i disse retningslinjer forstås som en husstand med inntil 5 personer, der avløpsvannet skal håndteres i tråd med pkt. 4. Retningslinjer på utforming og drift av separate avløpsanlegg.

2.6 Utslipp fra næringsvirksomhet/institusjon

Ulike typer næringsvirksomhet/institusjoner må vurderes særskilt ut ifra de til enhver tid gjeldende lovverk, bestemmelser og retningslinjer.

2.7 Utslipp av avløpsvann fra fritidshus

Grunnforholdene på Lillehammer for avløpsrensing ved infiltrasjon er generelt dårlige, så av hensyn til miljø og for å hindre forurensning gis det sjelden utslippstillatelse til fritidshus. I tillegg er det krav om helårsveg for tunge kjøretøy for tømming av slamavskillere og tette tanker, jmf. pkt 3.4.

Dette betyr at alle avløpsrenseløsninger som har utslipp av vann er søknadspliktig, ettersom det vil kreve tømming med tømmebil uavhengig av om det er innlagt vann eller ikke. Dette gjelder også løsninger med utslipp av separert urin.

Gråvann alene i små mengder krever ikke søknad, men det forutsetter at vannet bæres inn til en mindre oppbevaringstank. Hvis vannet ledes inn i huset via hageslanger, tankbil, brønn, takrenne eller rør/ledning kreves det utslippstillatelse. Miljødirektoratets retningslinjer tillater opptil en 25 liters fastmontert tank innomhus med røropplegg som leder ut. Hvis vann bæres inn til tanker/cisterner som er større enn 25 liter vil det defineres som innlagt vann, og kreve utslippstillatelse. Utslippstillatelse for gråvann vil også kreve tømming med tømmebil og derfor gå under kravet om helårsveg.

Det er derimot noen avløpsløsninger som ikke har utslipp av vann og ikke krever utslippstillatelse. Dette gjelder:

- Biologiske toaletter som ikke har restutslipp av urin
- Utedo
- Forbrenningstoalett

Fritidshus som benyttes mer enn 90 døgn i året eller i sammenhengende periode lengre enn 30 døgn, dimensjoneres tilsvarende boliger. Belastning må vurderes ut ifra stedlige forhold.

3 Saksbehandlingsrutiner og søknadsprosessen

3.1 Behandling av søknad om utslippstillatelse

Skal du oppføre bygning som krever tilkobling til vann og avløp, rehabilitere private stikkledninger eller private avløpsanlegg må det søkes elektronisk via Gemini Entreprenørportal.

Denne portalen er beregnet for rørleggerforetak, entreprenører og andre proffbrukere og gjelder for tilknytning/utbedring av sanitæranlegg og innvendige sanitærinstallasjoner.

Registrering av bedrift for tilgang til løsningen skjer på denne adressen:

<https://tenantmanager.onpowel.com/Registration>

Under «Hjelp» på denne nettsiden finner du en videofilm med veiledning i registreringsprosessen.

Videofilmen er også tilgjengelig her: <https://www.youtube.com/watch?v=9Lijm0LBqu4>

Powel-modulen godtar ikke søknader som er mangelfullt utfylt, eller som mangler tilstrekkelig med dokumentasjon, som f.eks. navn, adresse, gnr., bnr., situasjonskart, beskrivelse av tiltak, nabointeresser etc. og navn og adresse på ansvarlig utførende.

Det skal sendes inn en samlet søknad om utslipps-/ byggetillatelse, denne behandles av TO Vann og Avløp Forvaltning.

Kommunen fastsetter vilkår for utslippstillatelsen jmf. Forurensningsforskriftens kapittel 12.

Vedtak om utslippstillatelse skal begrunnes. Søker meddeles skriftlig utslippstillatelsen når søknaden godkjennes, sammen med vilkår og opplysninger om klageadgang.

3.2 Grunner for avslag på søknad om utslippstillatelse

Søknader kan avslås dersom det er:

- Konflikt med byggesak eller vedtatte planer, eller
- Risiko for stedlig forurensning som følge av utslipp av avløpsvann grunnet:
  - ✓ Kort avstand til drikkevannskilde
  - ✓ Kort avstand til vassdrag
  - ✓ Kort avstand til grunnvann
  - ✓ Kort avstand til fjell
  - ✓ For tette eller for åpne masser
  - ✓ Dårlig renseevne i massene
  - ✓ For lite plass
  - ✓ Topografi
  - ✓ Ikke helårsveg for tunge kjøretøyer, slik at slamtømming ikke er mulig til enhver tid hele året

I tillegg vil avstand til nabo og nedenforliggende terreng ha betydning sett i sammenheng med jordmassenes egnethet for å ta imot og rense avløpsvann.

Vedtak om avslag skal begrunnes skriftlig og det skal opplyses om klageadgang.

3.3 Søknad om ferdigattest

Når avløpsanlegget er klart for å tas i bruk, søkes det også om ferdigattest gjennom Gemini Entreprenørportal. Ferdigattest må innvilges før anlegget kan brukes.

3.4 Tilsyn/kontroll

Kommunen har en helt sentral rolle i arbeidet etter vannforskriften. Den skal vurdere/klassifisere miljøtilstanden i alle vannforekomstene i kommunen, og den skal identifisere de påvirkningsfaktorene som dominerer og er vesentlige for hver enkelt vannforekomst.

Kommunen må foreta en tilstandsvurdering av hvert enkelt VA-anlegg og av den samlede belastningen fra alle avløpsanleggene innenfor et område. Dette må gjøres på bakgrunn av den registrerte informasjonen om hvert enkelt avløpsanlegg, sammenholdt med registrerte opplysninger om resipientene, drikkevannsforsyningen og ulike brukerinteresser.

Slamtømmer har i tillegg faste rutiner om å kontrollere alle eksisterende slamavskillere og tette tanker ved hver tømning.

Tankene skal kontrolleres for følgende:

- Høydeforskjell mellom innløpsrør og utløpsrør
- Utløpsrør har dykker
- Innlekking og utlekking (mye eller lite vann)
- Tett tank for toalett har montert alarm
- Generelt om slamavskiller/tett tank er i dårlig stand, gjelder også sikring med lås på lokket.
- Rapport på feil/mangler følges opp med kommunalt tilsyn/kontroll/pålegg.

Abonnten betaler et fast årlig tilsynsgebyr for tilsyn/kontroll. Det vises til kommunalt gebyrregulativ og til § 7 og § 9 i ”Forskrift om utslipp fra mindre avløpsanlegg” og til kommunale vedtekter for slamtømning.

4 Retningslinjer på utforming og drift av separate avløpsanlegg

4.1 Rense- og utslippsmetoder

Det er tidligere bestemt i kommuneplandelen til Lillehammer kommune at det fortrinnsvis er kildeseparering som foretrekkes ved utslipp fra separate avløpsanlegg. Dette kommer av at grunnforhold og resipientforhold på generell basis i kommunen er dårlige.

Det skal avholdes forundersøkelser, områdebefaring og detaljundersøkelser som skal danne grunnlag for valg av type avløpsanlegg tilpasset de stedlige forholdene. Alle avløpsanlegg skal ha dokumentasjon på anerkjent dimensjonering og utforming. Anleggene skal dimensjoneres, bygges, driftes og vedlikeholdes på en slik måte at de ikke er til sjenanse, verken med hensyn til inngrep i naturen, utseende eller lukt.

a) Infiltrasjonsanlegg

I et infiltrasjonsanlegg renses vannet når det trenger ned i grunnen, inntil det når grunnvannet. Vannet filtreres gjennom jordmasser der avløpsvannet renses via mekaniske, kjemiske og biologiske prosesser. Etablering av infiltrasjonsanlegg forutsetter selvdrenerende jordmasser med høy nok evne til å holde tilbake aktuelle forurensningsstoffer.

Anvendelse:

Infiltrasjonsanlegg anbefales i følsomme og normale områder, fordi dette er en driftssikker løsning som potensielt renses svært godt, og vil i mange tilfeller være den rimeligste løsningen for å tilfredsstille kommunens krav til rensing av avløpsvann.

b) Tett tank - kildeseparering for svartvann

Spillvann fra husholdning deles i to forskjellige typer; svart- og gråvann. Svartvann er alt avløp som kommer fra toalett, mens gråvann er det resterende avløpet fra husholdningen (bad-, oppvask- og oppvaskvann).

For helårsboliger i områder hvor grunnforholdene for infiltrasjonsanlegg er dårlige, praktiseres i hovedsak kildeseparering med gråvann til infiltrasjonsanlegg og svartvann til tett tank.

Dokumentasjonskrav/tekniske krav:

- Tette tanker for samlet avløpsvann (gråvann + svartvann) tillates ikke for helårsbolig
- Tette tanker for samlet avløpsvann kan tillates for forsamlingshus, idrettshus og lignende
- Tette tanker for samlet avløpsvann kan tillates for fritidsboliger dersom andre løsninger ikke kan benyttes, men det er avhengig av helårsveg
- Tette tanker skal være i glassfiberarmert polyester (GUP) og utformet i henhold til NS 1545
- Det skal installeres nivåalarm som varsler i god tid før tanken er full
- Det anbefales å benytte vannbesparende toalett eller vakuumpoalett slik at det kun er nødvendig å tømme tanken en gang i året

c) Andre kildesepareringsløsninger for svartvann:

I tilfeller hvor det ikke er innlagt vann, som for eksempel på hytter, finnes det avløpsalternativer uten vannutslipp og som dermed slipper krav om utslippstillatelse. Dette gjelder:

- Biologisk toalett
- Forbrenningstoalett

Dokumentasjonskrav/tekniske krav:

- Biologiske toalett forutsetter fullverdig kompostering. Ferdig kompostert avfall fra biologiske toaletter graves ned på egen hyttetomt. Eventuell overskuddsvæske fra biologiske toaletter skal ledes tilbake til kompostbeholderen, da utslipp av overskuddsvæsken vil kreve utslippstillatelse
- Det anbefales at det biologiske toalettet er svanemerket
- Toalettløsningen skal være dimensjonert med stor nok kapasitet, slik at kravet om avløpsfrihet alltid sikres

d) Kildeseparering – Biologiske filtre for gråvann:

Ved innlagt vann i hus/hytte er det krav om utslippstillatelse for gråvann. Et eget renselanlegg for gråvann forutsetter en separat toalettløsning, f.eks. biologisk toalett, eller lavt spykende toalett til tett tank. De vanligste renseløsningene for gråvann er slamavskiller til infiltrasjon og gråvannsanlegg med biofilter.

Dokumentasjonskrav/tekniske krav:

- Biologiske gråvannrensaneanlegg skal prosjekteres etter VA/Miljø-Blad nr. 60, Biologiske filtre for gråvann eller annen tilfredsstillende dokumentasjon
- Beregning av dimensjonerende vannmengde og beskrivelse av bebyggelsens art (hytte, bolig, turistbedrift mm)
- Prosjekteringsgrunnlag for anlegg som viser at slamavskiller/slamfilter og biofilter er riktig dimensjonert, samt beskrivelse av hvordan biofilteret skal støtbelastes
- Grunnundersøkelser som beskriver løsmassesammensetningen i området som er tiltenkt å ta imot rensed avløpsvann. Herunder kreves informasjon om beregnet hydraulisk kapasitet, infiltrasjonskapasitet, løsmassenes egenskaper som rensemedium og vurdering av risiko for forurensning
- Beskrivelse av anleggets hovedkomponenter, herunder slamavskiller/slamfilter, pumpekum og biofilter, og lokalisering av disse på kart
- Beskrivelse av etterpoleringsgrøft/utslippsfilter og lokalisering av dette, alternativt beskrivelse av utslippspunkt. Filterdelen av anlegget bør være målsatt på kart i målestokk i minimum 1:1000

Anvendelse:

Løsningen velges der det er enten for tette eller for åpne masser, kort veg til fjell og grunnvann, samt der det er risiko for kloakkutslag som følge av skrånende terreng, eller andre grunner som gjør at et ekstra rensetrinn kreves før infiltrasjon.

e) Minirenseanlegg

Minirenseanlegg er i prinsippet en nedskalert utgave av store konvensjonelle renseanlegg. Minirenseanlegg kan plasseres i kjeller, garasje eller graves ned i bakken med eller uten overbygg. Hovedtyper av minirenseanlegg er kjemisk/biologisk, biologisk og kjemisk, hvor kjemisk/biologisk er mest utbredt i dag.

Dokumentasjonskrav/tekniske krav:

- Minirenseanlegg tillates kun for helårsboliger. For f.eks. hytter/fritidsbebyggelse og forsamlingshus, hvor lange opphold i bruken kan forekomme, tillates ikke minirenseanlegg. Hvis leverandør kan dokumentere at renseprosessen ikke påvirkes i særlig grad av variasjoner i tilførte mengder avløpsvann, kan dette revurderes
- Minirenseanleggene skal være sertifisert av Sintef
- Utslipp av restvann skal ledes til jordinfiltrasjon
- Minirenseanlegget skal prosjekteres etter VA/Miljø-Blad nr. 52, Minirenseanlegg
- Beskrivelse av og lokalisering av utslippspunkt for rensset avløpsvann, målsatt på kart i målestokk minimum 1:1000
- Det skal foreligge serviceavtale for anlegget
- Det skal minimum være 2 servicebesøk pr år
- Det skal lages og sendes årsrapport til Lillehammer kommune.

f) Våtmarksfilter

Våtmarksfilter er en god løsning for avløpshåndtering i områder uten infiltrasjonsmuligheter. Løsningen er driftsekstensiv og krever lite tilsyn, og legger til rette for lang oppholdstid for avløpsvannet som resulterer i jevn og høy renseseffekt.

Filterbedanlegg dimensjonert for en bolig konkurrerer normalt ikke prismessig med infiltrasjons- og minirenseanlegg, men kan være en aktuell løsning dersom flere går sammen om anlegget. Løsningen krever mye tilgjengelige arealer.

Dokumentasjonskrav/tekniske krav:

- Filterbedanlegg skal prosjekteres etter VA/Miljø-Blad nr. 49, Våtmarksfiltre
- Beregning av dimensjonerende vannmengde og beskrivelse av bebyggelsens art (hytte, bolig, turistbedrift mm)
- Uregninger som viser at slamavskiller, biofilter (forfilter) og fosforfilter er riktig dimensjonert, samt beskrivelse av hvordan biofilteret (forfilteret) skal støtbelastes
- Beskrivelse av anleggets hovedkomponenter og lokalisering av disse på kart, herunder slamavskiller, pumpekum (støtbelaster), biofilter, fosforfilter, utløpskum og utløpsledning til vann/vassdrag. Filterdelene av anlegget bør være målsatt på kart i målestokk minimum 1:1000
- Det skal foreligge serviceavtale for anlegget
- Det skal minimum være 1 servicebesøk på år
- Det skal lages og sendes årsrapport til Lillehammer kommune

5 Pålegg om utbedring/fornyelse/påkobling av avløpsanlegget

5.1 Utsettelse av vedtak om pålegg

Det kan i visse tilfeller søkes om utsettelse av utbedring/fornyelse av avløpsanlegget under følgende betingelser:

- Utsettelse kan gis i inntil 5 år.
- Utsettelse kan bare gis i tilfeller hvor det ikke er påvist akutt forurensning.
- Pålegg om utbedring av avløpsanlegget skal tinglyses som en heftelse på eiendommen.

Søknad om utsettelse blir behandlet ut ifra en samlet vurdering av følgende kriterier:

- Grad av forurensning.
- Alder på anlegg.
- Det totale vannforbruket. Utsettelse gis ikke dersom det bor flere enn to personer i boligen.

Utsettelse i forbindelse med pålegg om påkobling til offentlig ledningsnett:

- Anlegg med akutt forurensning vil gis pålegg om utbedring selv om det er planer om utbygging av offentlig kloakk i området. I disse tilfellene vil anleggseier kunne søke om utsettelse i inntil 10 år for påkobling.
- Det gis ikke pålegg om utbedring dersom anlegget ikke har akutt forurensning, og påkobling til offentlig kloakknnett er planlagt innen en 5 års periode.

5.2 Klage på vedtak om pålegg

Pålegg om utbedring/fornyelse er et enkeltvedtak som kan påklages etter forvaltningsloven § 28. Klagefristen er tre uker etter mottagelsen av dette pålegget, jf. forvaltningsloven § 29. En eventuell klage skal sendes til Lillehammer kommune.

Klagen behandles av kommunens klagenemd (ref. Handlingsplan spredt avløp).

6 Kilder

NIBIO – Infiltrasjonsanlegg <https://www.nibio.no/tema/miljo/mindre-avlop/rene-losninger/infiltrasjonsanlegg>

NIBIO - Spørsmål og svar <https://www.nibio.no/tema/miljo/mindre-avlop/kommuneveiledning/sporsmal-og-svar-til-forurensningsforskriften>

VA-Miljøblad - Samling av alle utgitte VA-blad <https://www.va-blad.no/utgitte-blader/>